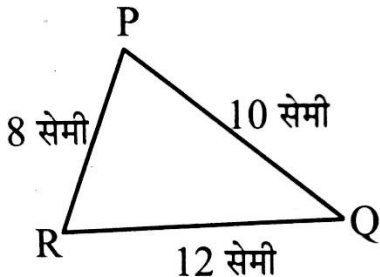

प्र.१	A) खालील प्रश्न सोडवा. (कोणतेही चार)
१)	दिलेले, $l = 4.5$ सेमी घनाच्या उभ्या पृष्ठांचे क्षेत्रफळ $= 4l^2$ $= 4 (4.5)^2 = 4 \times 20.25$ $= 81$ चौसेमी $\therefore$ घनाकृतीच्या उभ्या पृष्ठांचे क्षेत्रफळ 81 चौसेमी आहे.
२)	$\frac{\sin 84^\circ}{\cos 6^\circ} = \frac{\sin 84^\circ}{\sin(90-6)^\circ}$ .....[$\because \cos \theta = \sin(90 - \theta)$] $= \frac{\sin 84^\circ}{\sin 84^\circ}$ $= 1$
३)	बिंदू S आणि T हे अनुक्रमे रेख PQ आणि रेख PR चे मध्यबिंदू आहेत. ....[पक्ष] $\therefore l(ST) = \frac{1}{2} l(QR)$ .....[मध्यबिंदूचे प्रमेय] $\therefore l(QR) = 2 l(ST)$ $= 2 \times 9.8$ $\therefore l(QR) = 19.6$ सेमी
४)	ΔPQR मध्ये, $PQ = 10$ सेमी, $QR = 12$ सेमी आणि $PR = 8$ सेमी .....[पक्ष] परंतु, $12 > 10 > 8$ $\therefore QR > PQ > PR$ $\therefore \angle P > \angle R > \angle Q$ .....[मोठ्या बाजूसमोरील कोन मोठा असतो.] $\therefore \Delta PQR$ मध्ये सर्वात मोठा कोन $\angle P$ व सर्वात लहान कोन $\angle Q$ आहे.

५)	ΔABC मध्ये, $\angle A + \angle B + \angle C = 180^\circ$ .....[त्रिकोणाच्या तिन्ही कोनांची बेरीज 180° असते.] $\therefore 76^\circ + 48^\circ + \angle C = 180^\circ$ $\therefore \angle C = 180^\circ - 76^\circ - 48^\circ$ $\therefore \angle C = 56^\circ$
६)	जर एखाद्या चौकोनाचे कर्ण एकरूप असतील, तर तो चौकोन आयत असतो.
प्र.१	B) खालील प्रश्न सोडवा. (कोणतेही दोन)
१)	पर्याय I: बिंदू A, B, C असे मानू, की $A - B - C$. $\therefore d(A, C) = d(A, B) + d(B, C)$ $\therefore 10 = d(A, B) + 8$ $\therefore d(A, B) = 10 - 8$ $\therefore d(A, B) = 2$ पर्याय II: बिंदू A, B, C असे मानू, की $A - C - B$. $\therefore d(A, B) = d(A, C) + d(B, C)$ $= 10 + 8$ $\therefore d(A, B) = 18$
२)	$\left. \begin{array}{l} \angle x = 130^\circ \\ \angle y = 50^\circ \end{array} \right\}$ .....[विरुद्ध कोन] येथे, $m\angle PQT + m\angle QTS = 130^\circ + 50^\circ = 180^\circ$ परंतु, $\angle PQT$ व $\angle QTS$ ही रेषा n छेदिका असताना रेषा l व m वरील आंतरकोनांची जोडी आहे. $\therefore$ रेषा l $\parallel$ रेषा m .....[आंतरकोन कसोटी]

३) ΔFAN मध्ये
 $\angle F + \angle A + \angle N = 180^\circ$
 .....[त्रिकोणाच्या कोनांच्या मापांची बेरीज
 180° असते.]

$$\therefore 80^\circ + 40^\circ + \angle N = 180^\circ$$

$$\therefore \angle N = 180^\circ - 80^\circ - 40^\circ$$

$$\therefore \angle N = 60^\circ$$

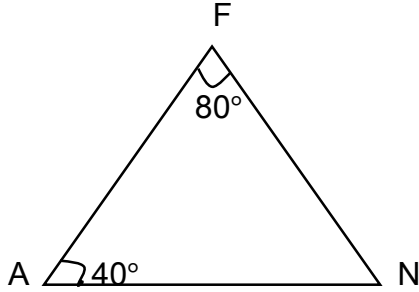
$$\text{परंतु, } 80^\circ > 60^\circ > 40^\circ$$

$$\therefore \angle F > \angle N > \angle A$$

$$\therefore AN > FA > FN \quad \text{.....[मोठ्या}$$

कोनासमोरील बाजू मोठी असते.]

$\therefore \Delta FAN$ ची सर्वात मोठी बाजू AN व सर्वात लहान बाजू FN आहे.

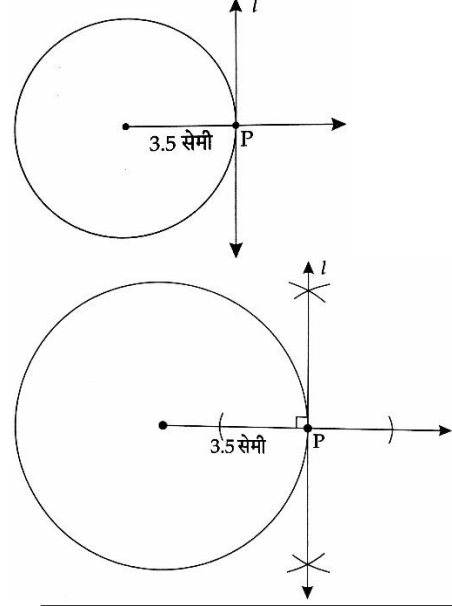

उंची $AD = \frac{\sqrt{3}}{2} \times AB \quad \text{.....}(60^\circ \text{ कोनासमोरील बाजू})$

$$\text{उंची } AD = \frac{\sqrt{3}}{2} \times \frac{2a}{1} = \sqrt{3}a$$

$$\therefore \text{उंची } AD = \sqrt{3}a \text{ एकक}$$

२) कच्ची आकृती

$\therefore$ रेषा l ही वर्तुळाची अपेक्षित स्पर्शिका आहे.

३) $\sin \theta = \frac{7}{25} \quad \text{.....(दिलेले आहे)}$

$$\sin^2 \theta + \cos^2 \theta = 1$$

$$\left(\frac{7}{25}\right)^2 + \cos^2 \theta = 1$$

$$\frac{49}{625} + \cos^2 \theta = 1$$

$$\cos^2 \theta = 1 - \frac{49}{625} = \frac{625-49}{625}$$

$$\therefore \cos^2 \theta = \frac{576}{625} \quad \text{.....(वर्गमुळ घेऊन)}$$

$$\cos \theta = \sqrt{\frac{576}{625}}$$

$$\therefore \cos \theta = \frac{24}{25}$$

$$\tan \theta = \frac{\sin \theta}{\cos \theta}$$

$$= \frac{\frac{7}{25}}{\frac{24}{25}}$$

$$= \frac{7}{25} \times \frac{25}{24} = \frac{7}{24}$$

$$\therefore \tan \theta = \frac{7}{24}$$

प्र.३ A) खालील कृती सोडवा. (कोणत्याही दोन)

१) $P(x, y)$ आणि $Q(x_2, y_2)$ मानू.

$$x_1 = -1 \quad y_1 = 1 \quad x_2 = 5 \quad y_2 = -7$$

अंतराच्या सूत्रानुसार $d(P, Q) =$

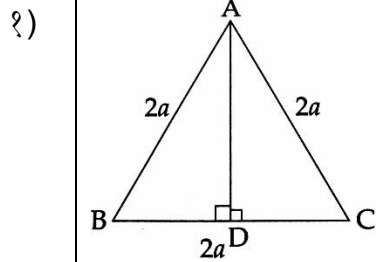
$$\sqrt{(x_2 - x_1)^2 + (y_2 - y_1)^2}$$

प्र.२ A) पुढील प्रत्येक उपप्रश्नासाठी चार पर्यायी उत्तरे दिली आहेत. त्यापैकी अचूक पर्याय निवडा.

$$१) \text{ b) } 5 : 2 \quad २) \text{ c) } \text{तीन}$$

$$३) \text{ d) } 1 \quad ४) \text{ a) } 14\pi$$

प्र.२ B) खालील प्रश्न सोडवा. (कोणतेही दोन)

ΔABC मध्ये, रेषा AD हा शिरोलंब आहे.

$\therefore$ रेषा $AD \perp BC$

$$\therefore m\angle ADB = 90^\circ \quad \text{.....(i)}$$

ΔABC हा समभुज त्रिकोण आहे.

$$\therefore m\angle ABD = 60^\circ \quad \text{.....(समभुज } \Delta \text{ चा कोन)}$$

$$\therefore \Delta ABD \text{ मध्ये, } m\angle BAD = 30^\circ$$

.....(उरलेला कोन)

$\therefore 30^\circ - 60^\circ - 90^\circ$ च्या प्रमेयानुसार

$$= \sqrt{(5+1)^2 + (-7-1)^2}$$

$$= \sqrt{6^2 + (-8)^2}$$

$$= \sqrt{36 + 64}$$

$$d(P,Q) = \sqrt{100} = 10$$

∴ बिंदू P व Q मधील अंतर 10 एकक आहे.

२) □ABCD ची बाजू = C-BXD ची त्रिज्या = 20

सेमी

$$\text{चौरस क्षेत्रफळ} = (\text{बाजू})^2 = 20^2 = 400 \quad (I)$$

छायांकित भागाचे क्षेत्रफळ =

□ABCD चे क्षेत्रफळ - वर्तुळपाकळी (C-BXD) चे क्षेत्रफळ)

$$= 400 - \frac{\theta}{360} \times \pi r^2$$

$$= 400 - \frac{90}{360} \times 3.14 \times 400$$

$$= 400 - 314$$

$$= 86$$

मोठ्या वर्तुळपाकळीची त्रिज्या =

$$\square ABCD \text{ च्या कर्णाची लांबी} = 20\sqrt{2}$$

मोठ्या वर्तुळपाकळीच्या छायांकित भागाचे क्षेत्रफळ

$$= \frac{\theta}{360} \times \pi r^2 - 20^2$$

$$= \frac{90}{360} \times 3.14 \times (20\sqrt{2})^2 - (20)^2$$

$$= 628 - 400$$

$$= 228$$

$$\therefore \text{संपूर्ण छायांकित भागाचे क्षेत्रफळ} = 86 + 228$$

$$= 314 \text{ चौ. सेमी}$$

$$\therefore \text{संपूर्ण छायांकित भागाचे क्षेत्रफळ} = 314 \text{ चौ.सेमी}$$

३) रचना : रेख XZ आणि रेख YZ काढले.

सिद्धता: स्पर्शवर्तुळांच्या प्रमेयानुसार, बिंदू X, Z, Y हे एकरेषीय आहेत.

$$\therefore \angle XZA \cong \angle YZB \quad (\because \text{विरुद्ध कोन})$$

$$\angle XZA = \angle BZY = \alpha \text{ मानू} \quad \dots\dots(i)$$

आता, रेख XA $\cong$ रेख XZ $\because$ (एकाच वर्तुळाच्या त्रिज्या)

$$\therefore \angle XAZ = \angle XZA = \alpha$$

$\dots\dots(ii)$ ($\because$ समद्विभुज त्रिकोणाचे प्रमेय)

तसेच रेख YB $\cong$ रेख YZ

$\because$ (एकाच वर्तुळाच्या त्रिज्या)

$$\therefore \angle BZY = \angle ZBY = \alpha$$

$\dots\dots(iii)$ $\because$

(समद्विभुज त्रिकोणाचे प्रमेय)

$$m \angle XAZ = m \angle ZBY$$

$\dots\dots$ [विधान (i), (ii) व (iii) वरून]

$\therefore$ त्रिज्या XA $\parallel$ त्रिज्या YB

(व्युत्क्रम कोन $\because$ समांतर रेषांची व्युत्क्रम कोन कसोटी)

प्र.३ B) खालील उदाहरणे सोडवा. (कोणतेही दोन)

१) $PQ = \sqrt{8}$, $QR = \sqrt{5}$, $PR = \sqrt{3}$

$$\therefore PQ^2 = 8, QR^2 = 5, PR^2 = 3$$

$$\therefore QR^2 + PR^2 = 5 + 3 = 8 \quad \dots\dots(i)$$

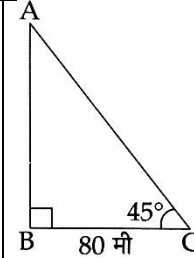
$$PQ^2 = 8 \quad \dots\dots(ii)$$

$\therefore$ (i) व (ii) वरून,

$$QR^2 + PR^2 = PQ^2$$

$\therefore$ रेख PQ हा कर्ण आहे व $\angle PRQ$ हा कोन काटकोन आहे.

२)

चर्चची उंची AB = h मी निरीक्षक व्यक्ती ते

चर्चपर्यंतचे अंतर BC = 80 मी $\angle ABC$ हा उन्नत कोन आहे. $m\angle ACB = 45^\circ$ $\triangle ABC$ हा काटकोन त्रिकोण आहे.

$$\tan 45^\circ = \frac{AB}{BC} \quad \dots\dots(\text{व्याख्येनुसार})$$

$$\therefore 1 = \frac{AB}{80}$$

$$\therefore AB = 80 \text{ मी}$$

$\therefore$ चर्चची उंची 80 मी आहे.

३)

व्यास (d) = 6 सेमी, त्रिज्या (r) = $\frac{d}{2} = \frac{6}{2} = 3$ सेमी,

गोलाचे घनफळ = ?

$$\text{गोलाचे घनफळ} = \frac{4}{3} \pi r^3$$

$$= \frac{4}{3} \times \frac{22}{7} \times (3)^3$$

$$= \frac{4}{3} \times \frac{22}{7} \times 3 \times 3 \times 3$$

$$= \frac{88 \times 9}{7}$$

$$= 113.14 \text{ घ. सेमी}$$

∴ गोलाचे घनफळ 113.14 घ. सेमी असेल.

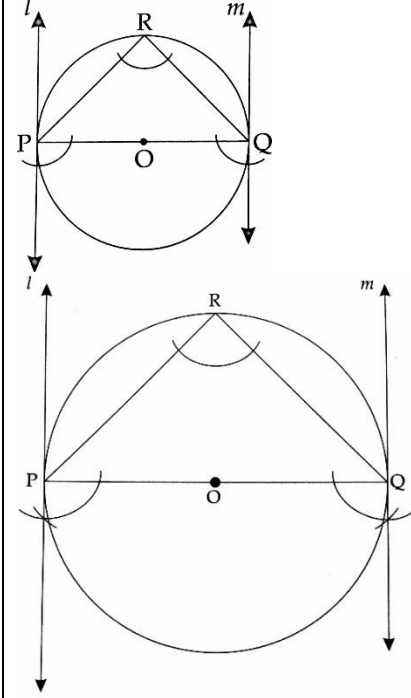
प्र.४ खालील प्रश्न सोडवा (कोणतेही तीन)

१) ΔCPA व ΔCQB मध्ये,
 $\angle CPA \cong \angle CQB$ ....($AP \perp BC$, $BQ \perp AC$)
 $\angle ACP \cong \angle BCQ$ .....(सामाईक कोन)
 ∴ $\Delta CPA \sim \Delta CQB$ ... (i) (को-को कसोटी नुसार)
 ∴ $\frac{AP}{BQ} = \frac{AC}{BC}$ .....(समरूप त्रिकोणांच्या संगत भुजा प्रमाणात)
 ∴ $\frac{7}{8} = \frac{AC}{12}$ ∴ $AC = \frac{7 \times 12}{8}$
 ∴ $AC = \frac{84}{8} = 10.5$ एकक
 ∴ $AC = 10.5$ एकक

२) रेषा RS हा वर्तुळाचा व्यास आहे.
 ∴ कंस RXS हा अर्धवर्तुळ कंस आहे.
 ∴ $m(\text{कंस RXS}) = 180^\circ$ .....(i)
 ∴ $m\angle RPS = \frac{1}{2} m(\text{कंस RXS})$
 .....(अंतर्लिखित कोनाचे प्रमेय)
 ∴ $m\angle RPS = \frac{1}{2} \times 180^\circ = 90^\circ$ .....(ii)
 ΔPTS मध्ये, $\angle SPR$ हा बाह्यकोन आहे.
 ∴ $\angle PTS < \angle SPR$ .....(बाह्यकोनाचे प्रमेय)
 ∴ $\angle PTS < 90^\circ$ .....[विधान (i) वरून]
 ∴ $\angle PTS$ हा लघुकोन आहे. हे सिद्ध झाले.
 .....(iii)

३)

कच्ची आकृती

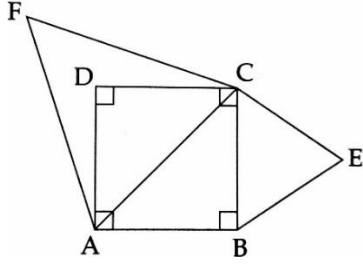
∴ रेषा l व रेषा m ह्या वर्तुळाच्या अपेक्षित स्पर्शिका आहेत. रेषा l व रेषा m ह्या एकमेकांना समांतर रेषा आहेत.

४)

समजा, त्रिकोणाचे शिरोबिंदू
 $A(h, -6)$, $B(2, 3)$, $C(-2, K)$, हे मानू आणि
 मध्यगा संपातबिंदू $(1, 5) = (X, Y)$ मानू
 $x_1 = h$ $y_1 = -6$, $x_2 = 2$ $y_2 = 3$; $x_3 = -2$ $y_3 = K$
 मध्यगासंपात बिंदूच्या सूत्रानुसार
 $x = \frac{x_1 + x_2 + x_3}{3}$
 $1 = \frac{h + 2 + (-2)}{3}$
 $3 = h + 2 - 2$
 $3 = h - 4$
 $3 + 4 = h$
 ∴ $h = 7$
 $y = \frac{y_1 + y_2 + y_3}{3}$
 $5 = \frac{-6 + 3 + k}{3}$
 $15 = -6 + 3 + k$
 $15 = -3 + k$
 $15 + 3 = k$
 $18 = k$
 ∴ $h = 7, k = 18$

प्र.५ खालील प्रश्न सोडवा. (कोणताही एक)

१)

सिद्धता: □ABCD हा चौरस आहे. ....(पक्ष)

$$\therefore AC = \sqrt{2} BC$$

$\Delta BCE \sim \Delta ACF$ .....(पक्ष)

$$\therefore \frac{A(\Delta BCE)}{A(\Delta ACF)} = \frac{(BC)^2}{(AC)^2} \quad \dots\dots(ii) \text{ (समरूप)}$$

त्रिकोणाच्या क्षेत्रफळाच्या गुणोत्तराचा गुणधर्म)

$$\therefore \frac{A(\Delta BCE)}{A(\Delta ACF)} = \frac{(BC)^2}{(\sqrt{2} \cdot BC)^2} \quad \dots\dots[\text{विधान (i)}]$$

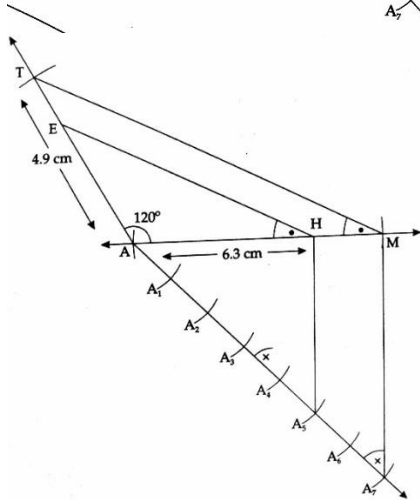
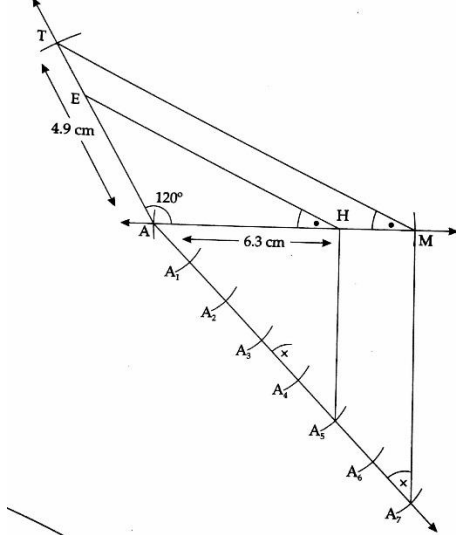
व (ii) वरून]

$$\therefore \frac{A(\Delta BCE)}{A(\Delta ACF)} = \frac{BC^2}{2BC^2}$$

$$\therefore \frac{A(\Delta BCE)}{A(\Delta ACF)} = \frac{1}{2}$$

$$\therefore A(\Delta BCE) = \frac{1}{2} A(\Delta ACF)$$

२)

प्र.६

खालील प्रश्न सोडवा. (कोणताही एक)

१)

ΔAPD व ΔCPB मध्ये,

$$\angle APD \cong \angle CPB \quad \dots\dots(\text{विरुद्ध कोन})$$

$$\angle ADP \cong \angle CBP \quad \dots\dots(\text{AD} \parallel \text{BC म्हणून व्युत्क्रम कोन})$$

$$\therefore \Delta APD \sim \Delta CPB \quad \dots\dots(i) \text{ (को-को कसोटीनुसार)}$$

$$\therefore \frac{AP}{PC} = \frac{PD}{BP} \quad \dots\dots(\text{समरूप त्रिकोणांच्या संगत भुजा प्रमाणात})$$

एकांतर क्रिया करून

$$\frac{AP}{PD} = \frac{PC}{BP} \text{ हे सिद्ध झाले.}$$

२)

$$\begin{aligned} \text{डावी बाजू} &= \frac{\tan \theta}{\sec \theta + 1} \\ &= \frac{\tan \theta}{(\sec \theta + 1)} \times \frac{(\sec \theta - 1)}{(\sec \theta - 1)} \\ &= \frac{\tan \theta \cdot (\sec \theta - 1)}{\sec^2 \theta - 1} \\ &= \frac{\tan \theta \cdot (\sec \theta - 1)}{\tan^2 \theta} \\ &= \frac{\sec \theta - 1}{\tan \theta} \\ &= \text{उजवी बाजू} \end{aligned}$$

$$\therefore \frac{\tan \theta}{\sec \theta + 1} = \frac{\sec \theta - 1}{\tan \theta}$$